

Izbaje vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2857 South Lawndale Ave.
Office & Publication:
2857 South Lawndale Ave.
Telephone: Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIX Cena lista je \$8.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PETEK, 28. FEBRUARJA (FEB. 28), 1947 Subscription \$8.00 Yearly STEV.—NUMBER 42 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Rebeli v britski delavski stranki revidirali taktiko

Pritisk za odpoklic vojaških čet iz Indije, Palestine, Egipta in Grčije. Diskuzija o zunanjih politikah v parlamentu

London, 27. feb.—V zadnjem času so se pokazala znamenja o reviziji taktike rebelev v delavski stranki, ki kritizirajo politiko zunanjega ministra Ernesta Bevin. Pričakuje se, da bo stvar postala jasnejša danes, ko se bo po treh mesecih obnovila v parlamentu diskuzija o vlogi Velike Britanije v svetovnih zadevah.

Ko je sto laboritov revoltiralo v parlamentu v zadnjem novembru, so se slišali očitki in protesti, da se Velika Britanija v zunanji politiki preveč naslanja na Ameriko in da je spor med njo in Rusijo postal kroničen. Zdaj se naglašata tesna povezanost med britsko notranjo in zunanjo politiko in pomanjkanje delovne sile.

V situaciji, kakršna je, se diplomacija zanaša na oboroženo silo. To velja za britsko in druge diplomacije. Velika Britanija se vedno vzdržuje oboroženo silo okrog 1,500,000 mož, okrog pol milijona drugih pa jo mora zalagati z orožjem, strelivom in drugim materialom.

Atleejeva vlada je nedavno priznala, da je pomanjkanje delovne sile eden glavnih vzrokov kritične ekonomske situacije v Veliki Britaniji. Izjavila je, da potrebuje 75,000 delavcev več v industrijah za produkcijo civilnih potrebščin.

Močna manjšina v delavski stranki, ki je dobila oporo pri nesocialističnih elementih, zdaj pritiska za odpoklic britskih čet iz Indije, Palestine, Egipta in Grčije in demobilizacijo vojakov, da bodo lahko uposleni v

Bela hiša zanika Bevinove obdolžitve

Politika ni narekovala Trumanove izjave

Washington, D. C., 27. feb.—Bela hiša je zanikala obdolžitve britskega zunanjega ministra Bevin, da je predsednik Truman pokvaril britska pogajanja glede rešitve palestinskega problema, ker je pred kongresnimi volitvami v novembru objavil izjavo s priporočilom, naj Palestina takoj sprejme 100,000 židovskih beguncev.

Charles G. Ross, Trumanov tajnik, je zanikal obdolžitve in sestanku s časniki. Dejal je, da je zavajalna, ker ustvarja vtis, da je Truman podal izjavo iz političnih razlogov pred kongresnimi volitvami.

"Trumanova izjava, ki je bila omenjena v teku debate v britskem parlamentu, je le potrdila stališče ameriške vlade na pram Palestini in priseljevanju židov v Palestino," je rekel Ross. "Isto stališče je Truman izrazil v pismu, ki je bilo dostavljeno premierju Atleeju 31. avgusta 1945. Vsebinska pisma je bila znana vsem, ki so bili udeleženi v pogajanjih glede rešitve palestinskega problema."

Republikanski senator Brewster je okrcal Bevin. Dejal je, da skuša uporabljati Truman kot grešnega kozla v konfliktu zaradi Palestine. Očital mu je tudi, da je prezrl obljubo svoje lastne stranke, da bo skrbela za večji dotok židovskih beguncev, ki so v Evropi, v Palestino.

Senator Taft je tudi kritiziral Bevin. Dejal je, da je britska vlada odobrila načrt glede razkosanja Palestine na dve državi — židovsko in arabsko, v svojem govoru v parlamentu pa se je Bevin izrekel proti temu načrtu in s tem demonstriral nedoslednost.

Ponočno delo v britskih industrijah

London, 27. feb.—Trgovinski minister Stafford Cripps je predlagal obnovo ponočnega dela v industrijah. V svojem govoru v parlamentu je naglasil potrebo povečanja produkcije, da se Velika Britanija izmota iz resne ekonomske krize.

Italijanski ognjenik bruhava lavo

Catania, Italija, 27. feb.—Stari ognjenik na gori Etni je oživel in začel bruhati lavo. Tok lave je dolg šest milj in blizu se štirim naselbinam v vzhodni gore. Mnogo prebivalcev je že pobegnilo iz naselbin, ostali pa se pripravljajo na beg.

AMERIKA ODGOVORNA ZA CIVILNO VOJNO NA KITAJSKEM?

Nanking, Kitajska, 27. feb.—Generalissimo Chiang Kaišek je namignil, da je odločitev Amerike proti pošiljanju orožja in dajanju kreditov kitajski centralni vladi odgovorna za nadaljevanje civilne vojne na Kitajskem.

Zaupniki Kaiškega so tudi izjavili, da bi bil komunistični problem kmalu rešen, ako bi Amerika še nadalje zalagala njegovo armado z orožjem, strelivom in drugim vojni materialom. Armada bi lahko zdrobila komunistične sile, "ki ovirajo ekonomsko obnovo Kitajske."

Kaišek je razočaran, ker ni s svojimi argumenti prepričal predsednika Truman in državnega tajnika Marshalla, ki sta vztrajala pri zahtevi, da mora biti kitajska vlada reorganizirana za ceno ameriškega podpiranja Kuomintanga, vladne stranke. Kaišek je bil za vključitev reprezentantov manjšinskih političnih grup v vlado, ne pa reprezentantov komunistične stranke.

Marshall, ki je bil poseben Trumanov odposlanec na Kitaj-

Domače vesti

Nov grob v Penni
Greensboro, Pa.—Dne 24. febr. je na posledicah operacije umrla v bolnišnici Mary Kos (Petrnel), članica društva 101 SNPJ. Stara je bila 61 let, doma iz Doveskega pri Brezicah.

Nov grob v Kansasu
Yale, Kans.—Dne 24. febr. je umrl Joseph Golob ml., star 36 let, član društva 9 SNPJ iz mladih let in več let njegov blaginik. Tukaj zapuša žena, hčerko in sina, dalje očeta in mater, dva brata in dve sestre ter mnogo sorodnikov.

Smrt očeta
Denver, Colo.—Amelia Zagar je prešla v starost 94 let, članica društva 214 SNPJ. Star je bil 68 let in rojen v Koflacku, Avstrija. V Ameriko je prišel l. 1911 v Cle Elum, Wash., od 1925 pa je živel v tej naselbini. V državi Washington zapuša dve poročeni hčeri in sina. Bil je civilno pokopan.

Poština za dopisnice
Pošta nas prosi, naj obvestimo čitatelje, da je poština za dopisnice v Kanado dva centa, ne samo cent. Od poštne dopisnice z enocentno znamko mora prejemnik v Kanadi doplačati dva centa.

Senat znižal vsoto proračuna
Washington, D. C., 27. feb.—Senat je odrezal \$4,500,000,000 od proračuna, katerega je predsednik Truman predložil kongresu. Zadevni predlog je bil sprejet z 51 proti 33 glasovom. Nižja kongresna zbornica je prej odrezala od proračuna šest milijard dolarjev. Trumanov proračun pedvideva izdatke \$37,500,000,000 za prihodnje fiskalno leto, ki se bo pričelo 1. julija.

skem, preden je bil imenovan za državnega tajnika, je priznal, da so se njegova prizadevanja za končanje civilne vojne in dosednjega sporazuma med centralno vlado in komunisti izjalovila.

General Chou Enlai je v imenu komunistične stranke objavil manifest z deklaracijo, da stranka ne bo priznala nobene mednarodnega pakta ali dogovora, ki bi ga sklenila Kaiškova vlada. Manifest je nadaljnji dokaz globokega prepada med vlado in komunisti.

Apel bivšega nemškega špiona za vrnjen
Chicago, 27. feb.—Federalno okrožno sodišče je zavrnilo apel za ameriško državljanstvo Frederika E. Bayerja, bivšega narednika v ameriški armadi, ki je izpušil državljanstvo, ko se je pridružil nemški armadi in ji služil kot špion. Aretiran je bil 4. septembra l. 1945 v vojaškem taborišču v bližini Indianapolis, Ind. Bauer je priznal, da je postal špion. Zdaj mu preti deportacija v Nemčijo.

Green obsodil protidelavske načrte

Unije lahko same odpravijo zlorabe

Washington, D. C., 27. feb.—William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je pred člani odseka nižje zbornice, v čigar področje spadajo delavske zadeve, ostro obsodil protidelavske zakonske načrte. Naglasil je, da je cilj načrtov uničenje unij.

Zaslišanje je trajalo sedem ur. Republikanski kongresniki so obsipali Greena z vprašanji in on je jezo odgovarjal. Dejal je, da bo Ameriška delavska federacija vodila odločno borbo proti vsem antidelavskim načrtom, ki so pred kongresom. Vztrajal je pri zahtevi, naj kongres drži roke proč od jurisdikcijskih stavk, ker se jih ne more odpraviti. Unije bodo lahko odpravile zlorabe brez vmešavanja kongresa.

Green je dejal, da ne bo vodil opozicije proti delni reviziji Wagnerjevega zakona, da bodo tudi delodajalci dobili svobodo besede, katere sedaj nimajo, in ne bojal zakonodaje, da se morajo unije registrirati in predložiti finančna poročila federalni vladi. Poudaril je, da skoro vse unije objavljajo letna poročila o stroških in dohodkih.

Načrti glede izenačenja orožja

Amerika in Kanada sklenili dogovor

Washington, D. C., 27. feb.—Medameriški obrambni odbor je razkril načrte glede izenačenja orožja med ameriškim republikani. Oborožene sile na kopnem, morju in v zraku bi šle lahko takoj v akcijo, če bodo načrti osvojeni; proti možnemu napadalu na države zapadne hemisfere.

Polkovnik C. C. Valle, član odbora, je naznanil, da so bili načrti predloženi vsem ameriškim republikanom v upoštevanje. Odbor tvori vojaški reprezentanti vseh ameriških držav.

Nedavno sta Amerika in Kanada sklenili dogovor o vojaški kooperaciji in izmenjavi vojaških informacij. Znano je, da se je tudi Velika Britanija izrekla za izenačenje orožja z Ameriko.

Medameriški obrambni odbor je bil ustanovljen l. 1942. Sedaj je predlagal ustanovitev stalne vojaške organizacije, katero naj bi tvorili reprezentanti ameriških držav in člani generalnih štabov.

Odbor je sugeriral tudi izmenjavo vojaških častnikov, ki bi omogočila pregled orožja in vojaških naprav. Izrekel se je za formiranje enotnega poveljstva, študijo in raziskavo strateškega materiala in ojačanje je sklenjenih dogovorov, nanašajočih se na skupno obrambo držav zapadne hemisfere.

"Izenačenje orožja se mora vršiti stopnjevalno," pravi odbor. "Vse ameriške države morajo računati z možnostjo sovražnega napada in biti pripravljene na vse eventualnosti. Varnost zapadne hemisfere bo zavisela od zadostnih zalog materiala. Čas zahteva podvzete akcije v svojo obrambo in ohranitev integralnosti in zaščite ameriških držav."

Spopad med ameriški in ruskimi četami?
Seoul, Koreja, 27. feb.—Korejski viri poročajo o spopadu med ameriški in ruskimi četami ob demarkacijski črti med južno in severno Korejo. Izmenjanjih je bilo nekaj strelav, toda izgub ni bilo. Južna polovica Koreje je pod ameriško okupacijo, severna polovica pa pod rusko okupacijo.

RUSKI PRORAČUN RAZKRIVA EKONOMSKÉ CILJE

Krajevne industrije bodo igrale večjo vlogo

ZVIŠANJE PRODUKCIJE BLAGA

Moskva, 27. feb.—Sovjetski proračun je nekaj več kot seznam dohodkov in izdatkov. V bistvu je finančno poročilo, povezano z načrtnim gospodarstvom, ki kot tako razkriva ekonomske cilje in napredek.

Na bazi proračuna za prihodnje fiskalno leto se lahko delajo zaključki. Vrhovni sovjet (parlament) je soglasno odobril proračun, katerega je sestavila posebna komisija.

Odobren je bil načrt, ki določa zvišanje produkcije blaga in večjo vlogo krajevnih industrij v narodnem gospodarstvu. Glavni vir dohodkov so davki na produkcijo in distribucijo. Lansko leto so davki tvorili 60 odstotkov, predlanskim 40 odstotkov, l. 1944 pa 30 odstotkov dohodkov.

Zadrage igrajo važno vlogo v ekonomiji. To je v skladu z načrtom lokalizacije in decentralizacije industrij.

Sovjetska Rusija polagoma koraka k cilju vseobsegajočega socializma. Najmanj 85 odstotkov dohodkov v tem letu bo prišlo iz socialističnih faz narodne ekonomije. Uključeni so dohodki iz državne produkcije in distribucije in dobička državnih in združenih podjetij.

Finančni minister Arsene Zverev je dejal, da so finančne zadeve tesno povezane s petletnim načrtom, ki se je začel izvajati pred enim letom. On je naznanil koordinacijo med načrtom in proračunom.

Zvišanje mezd, ki je bilo odrejeno lani, bo ostalo, ker so se dohodki povečali z naložljivimi direktnimi davki. Zverev je naglasil potrebo povečanja produkcije in informiral vrhovni sovjet, da so ravnatelji industrij dobili zadevne instrukcije.

Nekatere industrije so preko silo kvoto določene produkcije lansko leto. Med temi sta tekstilna in jeklarska industrija.

Rusija sklenila pogodbo z Rumunijo

London, 27. feb.—Sovjetska časniška agencija Tass poroča iz Moskve, da je Rusija sklenila trgovinsko pogodbo z Rumunijo. Rusija bo dobivala iz Rumunije

PROCES DEMOKRATIZACIJE NA OTOKIH POD AMERIŠKO KONTROLO

Tokio, 27. feb.—General Douglas MacArthur in notranji tajnik Krug sta razpravljala o pospešitvi demokratizacije na Japonskem in otokih na Pacifiku, ki so pod ameriško kontrolo. Krug je dospel v Tokio po obisku otokov. Izjavil je, "da bi morali dobiti pravice, kakršne imamo mi doma. Prebivalci na otokih Samoaanske in Guamske grupe naj bi dobili ameriško državljanstvo kot priznanje za dolgo zvezo z Združenimi državami."

MacArthur je po konferenci s Krugom izjavil, da je treba storiti korake glede sklenitve mirovne pogodbe z Japonsko, ker so izgledi, da bo prej postala demokracija nego Nemčija. Zaviženje sklenitve pogodbe ovira razvoj Japonske.

Krug in MacArthur sta razpravljala o formiranju civilnih administracij na otokih. Notranji tajnik ni hotel razkriti, kaj bo priporočal predsedniku Trumanu po povratku v Washington. Pozneje, ko se je sestal s časnikarji, je dejal:

"Administracije otokov naj bi

Debata o otokih na Pacifiku

Ruski delegat podprl ameriške zahteve

Lake Success, N. Y., 27. feb.—Na seji članov varnostnega sveta Združenih narodov se je pričela debata o otokih na Pacifiku, ki so bili pod mandatom Japonske. Amerika zahteva izključno poverništvo in kontrolo teh otokov.

Ruski delegat Andrej Gromyko je podprl Ameriko. Dejal je, da so ameriške sile igrale odločilno vlogo v porazu Japoncev na Pacifiku in da so ameriške zahteve upravičene.

Gromyko je predložil tri amandemente, ki pa niso sporne, značaja. Dejal je, da ima Amerika pravico do kontrole otokov in da ni nobenega razloga za odlašanje akcije s strani varnostnega sveta. Svet naj vključi ameriške zahteve v formalno odločitev.

Velika Britanija in Avstralija sta se vzdržali komentarja o ameriških zahtevah. Warren R. Austin, ameriški delegat, je zagotovil člane sveta, da Amerika ni za aneksijo otokov. Ona zahteva le kontrolo in poverništvo.

Kitajski komunisti v ofenzivi

Bliza se glavnemu mestu Mandžurije

Nanking, Kitajska, 27. feb.—Sem dospela poročila pravijo, da so kitajski komunistične sile začele novo ofenzivo proti vladnim četam v Mandžuriji. Sile štejejo okrog 125,000 vojakov in prve enote so prodirle do točke, ki je oddaljena samo 15 milj od Čangčuna, glavnega mesta Mandžurije.

Vladna časniška agencija poroča, da so komunisti zasedli mesto Nungan in Kitaj. Prvo leži 32 milj od Čankčuna, drugo pa 32 milj.

Ljute bitke divjajo na ozemlju ob reki Sungari. Ta reka tvori linijo med vladnimi četami in komunističnimi silami.

Ofenziva komunističnih sil pomeni obnovitev civilne vojne v velikem obsegu.

olje in stavbni material v zamejo za surovine, ki se potrebujejo v jeklarski in tekstilni industriji.

BRITSKA OPOZICIJA PROTI AMERIŠKEMU NAČRTU

Diskuzije o bodočnosti otokov na Pacifiku

PRITISK ZA ODLOŽITEV AKCIJE

New York, 27. feb.—Velika Britanija je namignila, da bo vodila opozicijo proti ameriškem načrtu, da Združene države dobio otoke na Pacifiku, nad katerimi je imela Japonska mandat. Načrt je po mnenju Velike Britanije v nasprotju z naglasnim ameriškim načelom "odprtih vrat."

Da bo Velika Britanija vodila opozicijo, je bilo pravkar razkrit. Ona, Rusija in Avstralija so že informirale državni departament, da vprašanje dominacije otokov mora biti predmet diskuzij v zvezi z mirovno pogodbo za Japonsko.

Amerika se je odločila za predložitev zadeve bodočnosti otokov članom varnostnega sveta Združenih narodov. Gotovo je, da bodo Velika Britanija, Rusija in Avstralija pritiskali za odložitve akcije.

Velika Britanija in Avstralija nista proti ameriškem poverjenstvu Maršalskih, Karolinskih, Marijanskih in nekaterih drugih otokov, naglasili pa sta, da varnostni svet ne more izreči odločitev, dokler ne bo dosežen sporazum o mirovni pogodbi za Japonsko.

Amerika je vodila opozicijo proti britskemu poverjenstvu italijanskih kolonij v Afriki, ker mirovna pogodba za Italijo še ni bila sestavljena. Zaradi ameriške opozicije je bila odločitev o usodi italijanskih kolonij odložena. Sprejet je bil predlog, da se usoda kolonij odloči eno leto po ratifikaciji pogodbe.

Velika Britanija se sklicuje na izjavo predsednika Truman, da se mora bodočnost kolonij in otokov odločiti v smislu osmega člena čarterja Združenih narodov. Zdaj poudarja, da načrt, da mora Amerika dobiti otoke na Pacifiku ni v skladu s načeli čarterja in ne s stališčem, katerega je Amerika zavzela na pram drugim državam.

Prvo leto ruske petletke uspešno

Stalin ni omenil atomskega orožja

Moskva, 27. feb.—Premier Stalin je naznanil, da je sovjetsko ljudstvo uspešno izpolnilo prvo leto petletnega načrta. Rdeča armada je tudi kos nalogi, katero je prevzela.

Stalin ni omenil "sovražnikov" Rusije, atomskega orožja, razorožitve in ne kapitalističnega obkroževanja, naglasil pa je potrebo ojačanja miru in varnosti zaščite Rusije. Nekateri so pričakovali, da bo poudaril, da Rusija živi v sovražnem svetu.

Stvari, katerih Stalin ni omenil, so važne, ker o njih pišejo ruski listi.

Pravda, glasilo komunistične stranke, je izrazila optimizem glede uspeha konference zunanjih ministrov štirih velesil, ki se bo pričela v Moskvi 10. marca. Objavila je članek, ki pravi med drugim, da skušajo nekateri zunanji listi ustvariti atmosfero pesimizma glede konference.

Avtor članka je M. Marinin. "Zavedati se moramo, da so člani sveta zunanjih ministrov začeli delo na podlagi izkušenj," pravi članek. "Izkušnje so dokazale, da se lahko sprejemajo soglasni zaključki, ako vsi prizadej demonstrirajo dobro voljo."

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPOMBE

JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združeno državo (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Člani glasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih pismov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, pesmi, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil opombe.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s 1100

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Škandal vseh škandalov

V vseh naših dolgoletnih opazovanjih kongresa in "naše" vlade v Washingtonu se ne spominjamo podobnega škandala kot se vrši pred kongresnim atomskim odsekom obeh zbornic že več kot mesec dni. V mislih imamo škandalozno "zasliševanje," ki se vrši pred tem odsekom že peti teden proti Davidu Lilienthalu, katerega je predsednik Truman pred približno tremi meseci postavil na čelo nove atomske zvezne komisije, ki bo imela v svojem področju vso atomsko industrijo.

Ko človek opazuje reakcionarno derivo pred tem odsekom, se mu prične obračati želodec. Nobeno obrekovanje ni preizkušeno, nobena gnojica presmrdiva, da bi je asortirana reakcija ne zljila na Lilienthalu, ki stoji etično, moralno in politično tisoče milj nad svojimi perversnimi nasprotniki in grobokopi vsake količkej poštene demokracije. Resnično: če kdo izpodkopava vero v toliko opevano ameriško demokracijo, jo izpodkopava "ljudski" zastopniki, ki vpriparjajo in dopuščajo ta škandal; v resnici ti zastopniki in izpovedniki ultrareakcije in bigotstva tisočkrat bolj učinkovito izpodkopava tla ameriški demokraciji kot vsi komunisti skupaj.

Ni čudno, ako se je zadnje dni glasilo že toliko vplivnih in odličnih Američanov, med njimi največji fiziki in atomski znanstveniki, ki so dvignili svoj glas proti tej škandalozni "preiskavi." Med temi znanstveniki je tudi veliki Albert Einstein, ki je k sreči še pravočasno pribežal v Ameriko pred nacizmom in si s tem rešil življenje.

Ni čudno, če je revija The Nation od zadnjega tedna zapisala: "Znali smo se na točki, ko bomo zaigrali našo pravico do svetovnega vodstva za skledo strankarske leče. Odklonitev Davida Lilienthala kot načelnika atomske komisije bi pomenil nesramno prodajo najslabšim političnim silam, ki so danes na površju Amerike... Ta boj proti Lilienthalu—eden najnesramnejših na našem demokracijskem rekord—je veliko več kot za zarota proti enemu izmed malega števila resnično velikih Američanov, ki jih je producirala dežela v zadnjem desetletju. V resnici je ta umazana igra nič drugega kot igranje z bodočnostjo. Vsak ameriški šolarček vidi bolj jasno kot pa naši senatni "simpletoni," da bo atomska energija odločila bodočnost sveta, pa naj bo že boljše ali slabša. Znano mu je, da imajo Združene države izmed vseh narodov največjo odgovornost pri določanju, kako se bo atomska energija rabila in komu bo služila. Možnost tega šolarja, da se razvije v moža, je bila najbrže izdatno zmanjšana po tem, kar počenja senatorji McKellar, Bridges, White, Wherry, Brooks, O'Daniel in drugi. Ako bo ta ganga določala, kakšne naj bodo ameriške atomske smerice, potem lahko bivši senator Austin (kot načelnik pri Združenih narodih pobere svoja šila in kopita. Tudi Gromiko bo imel vso pravico, da se bo zasmejal, kadar bomo šele zatrjevali, da je Amerika na vsej črti usmerjena na svetovno kontrolo atomske energije skozi atomsko komisijo Združenih narodov. In to v skladu tega, ker bo senat vrgele psom glavnega avtorja Lilienthal-Acheson-Baruchovega poročila."

Ta revija je dejala, da je senator Taft edina oseba v kongresu, ki lahko prepreči ta "sell-out" in apelira nanj, naj nastopi proti svojim ultrareakcionarnim kolegom, ki se tako lahkoovno igrata z bodočnostjo dežele in sveta. Nekaj dni pozneje je Taft res skočil s plota in se pridružil—najtemnejšim političnim silam. Po Lilienthalu je udaril, češ, da njemu ni zaupati tako važne pozicije, ker je—"new dealer!"

In to je tisto, kar ultrareakcionarje v kongresu in izven tako boli in tudi pove vzrok, zakaj so inscenirali to škandalozno "preiskavo." Že skoraj pet tednov dan za dnem mečejo blato v Lilienthalu, ker je kremenit značaj, prežet z demokratičnimi in progresivnimi idejami, zelo dalekoviden mož izrednih sposobnosti. Vse te svoje lastnosti je pokazal kot načelnik Tennessee Valley Authority (TVA), ki se je pod njegovim vodstvom razvila v sijajno javno podjetje velikega gospodarskega in socialnega pomena. Senator McKellar iz Tennesseeja, ki je prišel ta boj, se je zopet spraval nad Lilienthalu, ker ni hotel spremeniti TVA v politično koritarstvo. Zato ga je zdaj zopet pričel obmetavati s "koomunizmom," "free love" in podobno gnojnico.

McKellar bi seveda ne bil daleč prišel, da se mu niso pridružile tudi druge temne sile, sploh vsa asortirana reakcija. V ozadju tega umazanega boja so namreč tudi lobisti elektrarskega trusta, ki imajo Lilienthalu posebno na piki—enako kot so na primer imeli pokojnega senatorja Norrisa ali LaFolleta, ali pa—Roosevelta. V ozadju so lobisti drugih asortiranih "free enterprizerjev," predvsem velekapitala, mogočnih korporacij, ker se zavedajo, da bi pod Lilienthalovim vodstvom ne mogli priti do vladnih atomskih patentov. Glasnik teh interesov je predvsem senator Taft iz Ohio. V ozadju te borbe so tudi militaristi v službi generalnega štaba, ki so mnenja, da bi morala biti kontrola atomske energije pod vojaško in ne civilno upravo.

Kako bo ta umazana borba izpadla, bo razvidno v bližnji bodočnosti. Izgleda, da bo ta teden konec te škandalozne "preiskave," nakar bo Lilienthalova zadeva prišla pred senat. Da-li ga bo senat potrdil ali ne, je v naročju bogov. Na podlagi raznih poročil je vsekakor razvidno, da bo glasovanje skoraj parirano in da bo na eni kot drugi strani šlo le za par glasov večine. S stališča svetovne kontrole atomske energije je bila sicer že storjena ogromna škoda. Toda v primeru, da nasprotniki Lilienthala dobe večino v senatu, bo ta škoda naravnost nepopravljiva, kakor pravi Nation, in mednarodno politiko bodo zajeli še bolj temni oblaki. Edini svetel oblak bi bil v tem, ako bi v primeru Lilienthalovega poraza odrekli službo vsi ameriški atomski znanstveniki, kakor so nekateri že zagrozili. Edino to bi bil primeren odgovor na divjanje ameriške ultrareakcije.

Izkušnje starega rudarja

Mt. Olive, Ill.—V teku zadnjih 40 do 50 let so se izvršile velike spremembe na industrijskem polju in tudi na premogovnem. Ker sem delal v premogovnikih skoro 50 let v raznih krajih in državah, mi je premogarska industrija precej znana.

V premogovniku sem pričel delati leta 1892 v stari Avstriji, in sicer v Leobnu na Zgornjem Štajerskem. Tam sem najtežje delal in za majhno plačo. Včasih se je slišalo o "rajsarjih", kateri so zaslužili 50 goldinarjev na mesec, toda te bi lahko seštel na prste. Iz Leobna se je večina naših rojakov napotila v Nemčijo za boljšim zaslužkom, tako sem storil tudi jaz. Dobili smo boljše delo in boljše plačilo. Slovenci smo z lahkoto dobili delo, kajti bili smo na dobrem glasu kot dobri rudarji. V Nemčiji si je marsikdo toliko opomogel, da je imel za vožnjo čez veliko lužo in prišel v obljubljeno deželo.

Tudi meni je bila sreča mila in prišel sem pred 39 leti v Benton, Ill. Toda ta kraj mi ni ugaljal, kajti že takrat je vladala po južnem Illinoisu "suša" in butlegarstvo je cvetelo po vsej okolici. V Bentonu sem ostal le nekaj mesecev.

V tistem času je bila premogarska industrija stara deset let in v polnem razvoju. Nekateri lokali so že tedaj imeli sistem, da so oni najprvo dali delo premogarju, kompanija pa je sporočila, koliko delavcev potrebuje. Tega sistema pa se v Bentonu niso posluževali, pač pa so imeli navado, da so uganjali z novim članom pravi cirkus, ga plašili, gonili sem in tja, povrh pa je prejel tudi marsikatero batino.

Moja dva prijatelja iz Nemčije sta mi vnaprej slikala, kaj me čaka ob sprejemu v unijo, na skrivnem pa sta težko čakala cirkusa ob mojem sprejemu v unijo. Toda varala sta se, prav tako drugi, kajti tistega pričakovanega veselja na moj račun ni bilo. Pokazal sem v angleščino prevedeno prestopno karto iz Nemčije in bilo je vse o. k.

Tudi tukaj v centralnem Illinoisu se ni več upoštevalo uposlavitve skozi lokalno unijo in moral si si sam poiskati delo s posredovanjem kakega prijatelja. Tedaj pa je bila že tudi navada, da se je delo lahko kupilo. Unija je sicer storila pazila na take slučaje, ali preprečiti jih ni mogla. Bossi so namreč prodajali kompanijske lote ali parcele in kdor je kupil parcelo, je tudi dobil delo. Seveda, parcele morda ni nikoli videl, ali pa je sploh ni hotel videti.

Naj navedem primer mojega nekdanjega sosedu. Vprašal je bossa za delo, on pa mu je rekel: "Tako daleč vendar ne boš mogel hoditi na delo, zato ti bom prodal konja in voziček." On pa mu je odgovoril, da je vse o. k. in kupčija je bila sklenjena. Ko se je domov pripeljal z vozičkom, mi je dejal: "Sedaj imam konja, voziček in delo."

Premogarski voditelji so imeli tudi svoje zanesljive agente, da so laže zakrivali to človeško kupčijo. Kompanija je radi dobrih prostorov vladala tudi pod površjem. Nekoč je prišel v moj prostor državni premogarski nadzornik in me vprašal, koliko sem plačal za tako dober prostor. Odgovoril sem mu, da nič, a mi ni verjel. To vprašanje mi je pojasnilo, da so državni uradniki vedeli o taki korupciji. Tak goljufivi sistem je vladal mnogo let, dokler niso nadomestili ročnega dela stroji, kateri pa so skrčili število premogarjev za dobro tretjino.

V naši okolici, kjer obratuje osem premogovnikov, je samo eden, v katerem prevladuje ročno delo. Prav to delo je bilo najboljše v tukajšnjih rovin. Znano mi je tudi, kakšno ročno delo so imeli premogarji pred prihodom unije, to je pred letom 1898. Premog so nalagali z vilami, droben premog pa so morali brezplačno odstranjevati. Kompanija je plačala za naloži-

tev ene tone 21c. Dva premogarja sta morala naložiti nič manj kot dvajsetkrat po tono in pol. Kdor ni dosegel tega števila, je bil odpuščen.

Te žalostne razmere v premogarski industriji so pripomogle, da se je pričel boj proti izkoriščevalcem in z njim ustanavljanje unije.

Da imajo danes illinoiški premogarji dve uniji, je zasluha nazadnjaškega in diktatorskega Johna L. Lewisa, komur se progresivni premogarji niso hoteli pokoriti. Danes imajo boljše pogodbo in uro krajši delovni čas kot pa v Lewisovi uniji.

Prihodnje leto bo 50-letnica ustanovitve premogarske unije v Illinoisu, za katero vlada že sedaj veliko zanimanje, kajti tedaj se bo počastilo tudi padle bojevnike v Virdenu, katerih trupla počivajo tukaj v Mt. Olive na unijskem pokopališču ob strani matere M. Jones in generala B. Breidla.

K temu naj še dodam tole: akoravno je bila doba 50 let dolga, je bila zame še prekratka. Za podporo za socialno zaščito se nisem prijavil prostovoljno, pač pa sem bil prisiljen, kajti roč. št. 5 družbe Madison je pogorel 1. 1941. V njem sem delal 34 let.

Andrew Marten.

Poslal zdravila v staro domovino

Cleveland, O.—V novembru 1946 sem bil obveščen, da je moja sestra Franciška jako bolna na živcih. Bila je pri zdravniku in v bolnici v Brezicah. Zdravnik ji je predpisal zdravila, ali zdravil ni bilo mogoče dobiti v lekarni.

Kaj storiti? Spomnil sem se našega enotnega zdravnika dr. Johna Zavertnika in mu pisal, naj mi priporoči zdravila za živčno bolezen. V nekaj dnevih sem prejel recept za zdravila. Najprvo sem šel na pošto in vprašal, koliko se lahko pošlje zračno pošto. Povedali so mi, da ne več kot osem unč. In ker je bil recept narejen za 200 pilul dveh vrst zdravil in bi tehtalo preko osem unč, mi je lekarnar znižal na 100 vsakih, ali dve sto obeh. Zdravila sem potem odposlal v domovino še tisti večer, 19. novembra, sestra pa jih je že prejela 9. decembra. Pošta je stala \$2.50, poleg pa še priporočeno 20c.

Toliko v pojasnilo bratom in sestram, če bi jim bilo treba poslati kaj podobnega.

Najlepša hvala dr. Johnu Zavertniku za storjeno uslugo. Sestri se zdravje vrača in zdravila ji pomagajo, toda zadela jo je še druga nesreča, namreč njena 11-letnega sina so operirali v isti bolnici v Brezicah na obeh nogah. Materina in sinova bolezen izvira iz tri in polletnega trpljenja v lagerju v Sachsenheimu, Nemčija. Njeni sorodniki ji skušamo oblažiti trpljenje. Pri njej na obisku je bila tudi njena prijateljica iz Trbovelj, ki trpi za isto bolezen. Ona ima mater v Ameriki. Sedaj bom prejel še od nje pismo in prošnjo za zdravila.

Frank Barbič.

Ta slika kaže rudniško menzo pri premogovniku Willow Grove blizu Neffsa, O. Za majnarje je to nekaj povsem novega. Pred par leti je bila v tem rovu velika plinska eksplozija, ki je upihnila življenje večjemu številu žrtev. Družba je potem zelo modernizirala ta rov—edini rov v deželi z vrtečimi vrati.

Vera in demokracija

Rockwood, Pa.—Krišćanstvo in današnja demokracija sta si tako podobna kot dva krajčerja. Saj se najbrže še spominjate avstrijskih krajčerja. Vsakdo si tolmači vero po svoje, prav tako tudi demokracijo. Tisti, ki imajo kakšno korist od vere ali pa demokracije, si prvo kot drugo prikrojajo tako, da jim prinaša večje profite. To so "sveti" gospodje in pomagači vsemogočnega, a tudi naši politiki ne zaostajajo za njimi. Vsi se zelo razjezijo, ako jim kdo pove, kaj je resnična demokracija, katero je prakticiral in učil naš veliki Abraham Lincoln, ali pa prava vera, ki jo je učil Kristus. Seveda, prava demokracija, prava vera jim je deveta briga, samo da oni imajo dobiček od svojega dela, če moremo nazivati to delo.

Zadnji teden sem čital, da zahaja v Londonu v cerkev samo en meščan od vsakih desetih, v Angliji kot celoti pa eden na vsakih pet. Prav tako je pri nas v Ameriki, v Franciji je pa še veliko slabše. V "komunistični" Jugoslaviji pa je ravno obratno—večina še zmerom poseja cerkvene obrede, a sovražniki Jugoslavije pa nas hočejo prepričati, da hoče nova jugoslovanska vlada podreti vse cerkve. To ni resnica, kajti dejstva kažejo drugače. Sicer pa bi bilo po mojem skromnem mišljenju najbolje, da bi vse cerkve preuredili za šole in izobraževalne klubove.

V Rusiji, o kateri slišimo dan za dnem, da je najbolj brezverska, še vedno poseja cerkev mnogo ljudi. Nekateri celo domnevajo, da gresta tam dve osebi v cerkev od vsakih treh. In to v deželi brezverske boljševiske diktature! Mogoče veliki stric Jože samo pomigne s prstom in kar vsi zdrčijo v cerkev. Pa saj je Jože nekoč študiral za gosposla!

Vse zgorajšnje številke so bile podane od organizacije "Congress of Churches", izvzemši o Jugoslaviji, kar pa sem sam ugotovil. Ako beremo pisma iz stare domovine, si lahko ustvarimo kristalno sliko o tamkajšnjih razmerah, kakor tudi lahko razvidimo, da so tam še vedno dobri kristjani, čeravno so bili priča, ko so mnogi "posvečeni" moške izročali naše fante in dekleta sovražniku, da jih je poklal kot živino, ali pa izgnal v sužnost, katera je bila v mnogih primerih še veliko hujša kot pa smrt.

Ne da bi hvalil našega urednika Prosvete, vendar pa rečem, da so njegovi članki najboljši, kar sem jih še kdaj čital v Prosveti. Odkar imamo Toneta za glavnega urednika, je časopis urejeval zelo dobro in Prosveta dela v resnici čast svojemu imenu.

Pri Prosveti imamo tudi zelo zmogljeno moža v pomožnem uredniku Milanu Medvešku. Milan, ako ti dopušča čas, piši svojo kolono bolj pogostoma. Ako meni ugaja tvoje pisanje, mislim da tudi drugim, vsaj tako želim. Nekoč sem že omenil, da bi mo-

rali imeti v Prosveti redne članke kot sta Milan Medvešek in Louis Beniger.

Delujte vsi za boljše bodočnost vsega sveta, in če ne bomo mi uživali sad tega dela, ga bodo pa vsaj naši otroci.

Frank Dormish.

O tem in onem

Springfield, Ill.—Dne 12. februarja je bil Lincolnov rojstni dan. Če bi še danes živel, bi dočkal starost 138 let. Lincoln je kot predsednik Združenih držav rešil bele in črne sužnje. V tem mestu imamo obširen Lincolnov park, na prijaznem griču pa stoji njegova kapela ali monument.

Springfield je glavno mesto države Illinois in sem prihajajo ljudje iz vseh krajev, da vidijo Lincolnov spomenik.

Naj opišem nakratko nesrečo mojega nekdanjega sosedu. Pred leti si je postavil hišico na lepem hribčku. Stala ga je okrog \$7.000. Svoje otroke je pravilno spravil na noge, toda oni so odrastli, se pomohli in razkropili na vse vetrove, oče pa je ostal sam v hiši in si moral kuhati, če je hotel jesti. Na stanovanju je imel tudi neko družino. V svojem koncu hiše je imel pečico na petrolej. Nekega dne pa je pečico prižgal in stopil na dvorišče po opravih, a ko se je vrnil, je pečica eksplodirala in naenkrat je bilo vse v ognju, tako da ni mogel nobene stvari rešiti. Moja je skoraj iz obupa skočil v ogenj. Torej pečice na petrolej so nevarne in treba je paziti, da ne polijete petroleja. V časopisih večkrat čitamo o takih nesrečah.

Sedaj pa naj povem še resnično zgodbo iz leta 1906. Tedaj sem bil v neki drugi državi, kjer je bilo dosti mrzlice, posebno skočil v ogenj. Torej pečice na petrolej so nevarne in treba je paziti, da ne polijete petroleja. V časopisih večkrat čitamo o takih nesrečah.

Mrzlica me je še vedno tresla in ko sem šel ponovno k njemu, mi je zopet predpisal pilule. Tedaj pa sem se ujezil in odgovoril, da ne bom več vžival pilule, ker sem že oglušil na eno uho. "Če ne maraš pilul, potem pa ti ne morem drugega svetovati kot da si kupiš pol galona žganja in ga spiš vsako jutro za dober požirek."

Ker je bil zdravnik "šušter", sem ga ubogal in si kupil žganja. Steklenico z žganjem sem spravil pod posteljo, toda tam je bilo tudi pol galona petroleja. Zjutraj pa je vstala mlada žena in vzela steklenico z namenom, da zakuri v peči. Ker pa sta bili obe steklenici enaki, je vzela tisto, v kateri je bilo moje žganje.

Prebudil sem kmalu nato in zgrabil za steklenico z mojimi medicinami—nato dolg požirek, kakor je ukazal zdravnik. Pfuj, skočil sem v kuhinjo in vidim, da je ženska pokurila z mojim žganjem. (Ves prestrašen sem tekel k zdravniku in ga vprašal, če bom umrl, ker sem se zmotil in pil petrolej mesto žganja. "Ne boš umrl, samo preveč ga ne smeš piti." Zahvalil sem se mu, mrzlica pa me ni po tistem nikdar več tresla in tako še danes živim.

Anton Gorenz.

Pismo iz Dolnjega Jezera, Notranjsko

Milwaukee, Wis.—Pisala mi je moja nečakinja Julka, ki je hčerka moje sestre iz Dolnjega Jezera pri Cerknškem jezeru. Med drugim piše:

"Vidim, da Vas zanimajo naše razmere. Ker Vam mama vsled starosti ne znajo podati točne slike, Vam pišem jaz nekaj vrstic.

Pri nas je delavec pravi gospod v primeri z delavcem v stari Jugoslaviji. Zasluži primerno, poleg tega pe je zaščiten po svojih sindikatih in tudi oblasti upoštevajo njegove interese in težnje. Pri nas so se razmere radikalno zasukale in si-

cer v korist delovnega človeka, nikakor pa ne v korist kapitalista, kot je bilo v navadi v prejšnji Jugoslaviji. Seve, blagostanja pa pri nas še ni in ga tudi ne moremo zahtevati toliko časa, dokler ne bo zabrisana sleherna sled vojne. Saj ni čudno, saj so ti fašistični izrodki in njihovi pomagači vsa štiri leta samo ropali, požigali in pobijali. Torej ne morejo biti razne drugegače kot so, toda z vsakim letom bodo boljše.

Pišete, da se Vam srce krči, ko pomislite na naše prestano trpljenje. Da, dragi stric, jugoslovanski narod je prestal veliko gorja, kakršnega ne pomeni človeška zgodovina. In tem brezsrčnim barbarom so pri nas v Sloveniji načelovali duhovniki s škofom vred. Ti edino so krivi vsega bratomornega kljanja; škvali so brata proti bratu in tudi sami trpinčili žrtve. Saj se je nekdaj domobranski predstavnik izrazil, da so nekateri duhovniki znali bolj sukati orožje kot ravhati z moštranco.

Veliko preganjanja sva prestala tudi z možem. Možu je bila predvidevana smrtna kazen, a samo njegovemu dobremu zagovoru se imamo zahvaliti, da je bil obsojen samo na devet let. Bil je po ječah in lagerjih 28 mesecev, dočim sem se jaz po šestih mesecih vrnil domov. Po povratku pa sem bila radi dveh umorjenih Nemcev obsojena v smrt. Čakala sem ves popoldan na eksekucijo, nato pa sem bila pomilostena. Ob meni je bil čas jokala moja 9-letna hčerka. Lahko si predstavljate, kako sem se počutila. Povrh vsega tega pa so nas še izropali belogardi. Končam in Vas lepo pozdravljam—Vaša nečakinja Julka."

Joseph Ula.

Glas starega naročnika

Sharon, Pa.—Namenil sem se napisati nekaj vrstic, pa če je komu prav ali ne. Nekateri pravijo, da ne marajo čitati dopise nekaterih dopisnikov, jaz pa prečitam vsakega, pa če je dober ali slab. Lovcem vsakikrat ne ustreži zajca, včasih pa ga je. Tako ga je tudi France iz Clevelanda. Jaz mu ne zamerim, kajti on je drugačnega prepričanja kot smo mi; dobro vem, da ni prijatelj sedanje jugoslovanske vlade. Nič za to, ona bo šla vseeno svojo pot in ne bo vprašala ne mene ne Franceta, kaj naj dela in kako vodi Jugoslavijo. France tudi ne bo tam ničesar zgubil, prav tako ne jaz, dasiravno imam še tam posestvo. Če bom dobil dovoljenje, bom šel to poletje tja na obisk in če je drago Barbiču, lahko gre z menoj in se bova na licu mesta prepričala, kako se imajo naši rojaki v stari domovini. Seve, ako pa B. stika z Gabrovskovo reakcijo, potem pa je najbolje, da ostane tu.

Prejel sem že več pism iz starega kraja in vsi mi zatrjujejo, da imajo tam sedaj svobodo. Moja sorodnica mi je tudi pisala, da prejema od države tisoč dolarjev pokojnine po pokojnem možu. Ali je taka vlada slaba vlada? Koliko pa so dobili pod staro Avstrijo ali pa kraljevino Jugoslavijo? Vidite, čitatelji, v tisti ničvredni Jugoslaviji danes skrbijo za revno ljudstvo!

Fantje, ki se zbirajo okrog Ameriške Domovine, ne morejo pozabiti starih časov in vodijo propagando proti novi Jugoslaviji, toda iz tiste moke ne bo kruha, ker je vsem starejšim movcem za vselej odklenalo. Ne boste več živeli po grofovski na račun revnega ljudstva, kajti danes je ono samo gospodar.

In ti fantje se sklicujejo na sv. očeta. Papež je navaden zemljan kot smo mi. Minilo je skoraj že dva tisoč let, odkar je umrl Kristus, njegovi namestniki pa so že zdavnaj zmetali Kristusove nauke v peč. Kristus je rodil v revnem hlevčku, ker ni hotel nihče vzeti njegove materice pod streho. Kristus je delal, da so vsi ljudje enaki in enakopravni in da moramo vsi biti svojega bližnjega kot samega sebe. Ne, današnji duhovniki pa ne izvajajo teh naukov, ampak le neti prepričevali ljudje.

(Dolje na 3. strani.)

VPRAŠANJE SLOVENSKE KOROŠKE

Dr. Fr. Vat.

(Dalje in konec.)

NI MOGOČE MIMO AVSTRIJSKE VOJNE SOKRIVDE

Nedvomno terja takšno stanje v Avstriji pravično presojo na moskovski konferenci 10. marca tega leta. Takšna presoja pa ni potrebna samo zaradi že navedenih dejstev, marveč tudi zaradi tega, ker si je naprtila Avstrija ob napadu hitlerjevskih tolp na Jugoslavijo težko, zgodovinsko odgovornost. Ni mogoče mimo velike avstrijske sokrivde za vse, kar so morali pretrpeti napadeni narodi, predvsem pa jugoslovanski narodi. Ni mogoče mimo zgodovinskih resnic, ki težko obtožujejo Avstrijo in njene reakcionarne predstavnike. Naj le v bežni obliki nanizamo nekaj takšnih dejstev.

Vključitev Avstrije v Hitlerjev raj je bila izvršena v marcu 1938 brez vsakega odpora avstrijskega naroda. Nacistem je pretvoril Avstrijo v prednjo postojanko nemškega imperijalizma, v odskočno desko za nove fašistične pustolovščine, naperjene proti neodvisnosti držav in narodov jugovzhodne Evrope. Priključitev Avstrije k rajhu je bila posledica, rezultat pangermanske politike, ki so jo izvajali v Avstriji že v okviru avstroogrške monarhije in za tem v razdobju prve avstrijske republike. Po priključitvi je bil ustanovljen v Gradcu takozvani jugovzhodni nemški institut. Tukaj so avstrijski profesorji na posebnih tečajih predavali kulturnodvornost iz Jugoslavije. Tukaj so se vzgajali instruktorji, tukaj so bili sprojeni prvi zametki organizirane pete kolone. Na tem institutu so pangermanski, nacistični navdahnjeni avstrijski vseučiliški profesorji pripravljali napad na Jugoslavijo. Tukaj so se zbirali podatki za sezname vseh onih Jugoslovancev, ki ji je bilo treba zajeti in zapreti po vdoru hitlerjevskih tolp na jugoslovanska tla. Sezname imen s točnimi podatki so zavzemali obseg 15 debelih knjig.

Bombardiranje Beograda 6. aprila 1941 je povelil Hitler avstrijskemu generalu Aleksandru Lehu. To bombardiranje je izvršila četrta letalska enota, ki je imela svoje baze na Dunaju, v Gradcu in v Aradu. Sočasno so napadle severne meje Jugoslavije hitlerjevske čete. Na najvažnejših položajih so stale avstrijske divizije "Der Führer", "Deutschland" in "Germania". Dvanajsta armada, ki je operirala iz Bolgarije, je imela v svojem sestavu dve avstrijski diviziji. V tistih težkih dneh nacistične agresije so jugoslovanski narodi takoj spoznali, da ni nobene, niti najmanjše razlike med nemškimi in avstrijskimi pripadniki.

Avstrija pa nosi tudi težko odgovornost zaradi zločinov, ki so bili storjeni na tleh Jugoslavije v času nemške okupacije. Znamen del nemških okupacijskih formacij so tvorili Avstrijci. Vsa važnejša finančna, vojaška in gestapovska mesta so bila v rokah Avstrijcev. Avstrijski general Aleksander Lehr poveljuje okupacijskim četam v Jugoslaviji, pozneje pa postane glavni poveljnik vseh nemških čet na jugovzhodu. Lehrov pomočnik na Hrvaškem je Avstrijec Edmund Gleise von Horstenau, na slovenskem področju Avstrijec Überreither. Na čelu policije v Srbiji je Avstrijec August Meissner, zloglasni organizator taborišča na Banjici, na čelu policije na Hrvaškem pa Himmlerjev opolnomočenec Avstrijec general Konstantin Kammerhofer, organizator taborišča v Jasenovcu.

Ti avstrijski nacisti so izvršili neštete zločine in nasilja nad jugoslovanskimi narodi. Na grebe le samo za nekatere višje častnike in podčastnike, temveč za celotne avstrijske divizije, ki so odgovorne za umore, poizoge in rop. Predvsem odgovarjajo za takšne zločine rezervne pehotne divizije 717, 718, 187, 117, 297, 264, 188, itd. Avstrijski generali so poveljevali tudi nekaterim nemškim divizijam, ki so se namadevale z nedolžno krvjo jugoslovanskega delovnega ljudstva.

Ugotovitve jugoslovanske komisije za ugotavljanje vojnih zločinov, izvršenih na jugoslovanskih tleh, najbolj zgovorno pričajo o soodgovornosti in sokrivdi Avstrije za nešteta nacistična zločini, kolikor je registriranih v Jugoslaviji, je 2.062 Av-

tev. Do poslednjega dne je ostala zvesta Hitlerju.

Povsem jasno pa je, da mora Avstrija nositi tudi posledice, ki jih nujno prinaša ta težka odgovornost za krivdo in vojne zločine. Avstrija mora čutiti posledice ne samo tiste politike, ki jo je izvajala preje, zlasti v drugi svetovni vojni, temveč tudi posledice povojne politike, ki tepta sklepe moskovske konference 1943 in ki predstavlja imperalistično izživanje svobodoljubnih sosednjih narodov, v prvi vrsti Jugoslovancev.

Moskovska konferenca štirih sil, ki se prične 10. marca t. l., bo morala voditi račune o vseh teh temnih sencah in krvavih madežih, ki bremenijo Avstrijo in njeno preteklo ter sedanjost politiko, ki ne ograža le demokratičnih pravic avstrijskih delovnih množic, temveč tudi etnične, politične pravice 120.000 koroških Slovencev in tudi 60.000 gradiščanskih Hrvatov, živčih v vzhodni avstrijski pokrajini Gradišče (Burgenland) vzdolž ogrske meje. Opeta na globoko utemeljene, stvarne razloge je Jugoslavija predložila svoje zahteve napram Avstriji, predvsem zahtevo po priključitvi SLOVENSKE KOROŠKE in OBMEJNIH SLOVENSKEH DELOV STAJERSKE k Jugoslaviji.

Pri tem je odločilna važnost enodušna volja vseh koroških Slovencev, povezanih v Osvobodilni fronti, po združitvi s Titovo Jugoslavijo. Določbe Atlantske listine in simpatije vseh demokratičnih narodov so važna postavka v pravičnem ocenjevanju njihove zahteve in želje po lepšem, srečnejšem življenju, po svetlejši bodočnosti, ki je možna le izven meja Avstrije, v življenjski povezanosti z Ljudsko republiko Slovenijo v okviru močne, pravično urejene Federativne ljudske republike Jugoslavije.—SANS.

UREDITEV ZAKONSKE ZVEZE V NOVI JUGOSLAVIJI

V Jugoslaviji je bil med prvimi zakoni sprejet nov zakon o zakonski zvezi, ki ureja vse probleme, ki nastanejo s sklenitvijo zakonske zveze med možem in ženo. V stari Jugoslaviji je to vprašanje urejalo šest različnih zakonov, katerih predpisi so bili v glavnem posneti, oziroma prirojeni po predpisih posameznih ver. Vsaka pokrajina je imela svoje predpise, kar je povzročalo veliko zmedo in neurejenost.

Pripadniki ene vere niso imeli enakih pravic kot pripadniki druge vere, kar je imelo za posledico menjava ver. Razen tega so bile pretežno verske norme močno zastarele in niso ustrezale današnjemu naprednemu duhu in današnjim potrebam. Naša ljudska oblast se je zavedla važnosti tega problema in je takoj pristopila k njega reševanju. Tako smo kaj kmalu dobili zakon o zakonski zvezi, ki je res moderen, današnjemu duhu in potrebam ustrezajoč zakon, ki je na področju zakonske prava ustvaril red ter uveljavil pridobitve narodnosvobodilne borbe, namreč enakost vseh državljanov ne glede na vero, spol, starost in narodnost.

Osnovne principe nove ureditve razmerja med možem in ženo je postavila že jugoslovanska ustava, ki je uzakonila moderno načelo, da je zakonska zveza pod zaščito države in je torej le država upravičena sama urejati vse probleme tega razmerja. Ta namodestitev cerkvenega prava s civilnim je imela za posledico uvrstitev dveh določb v ustavo, in sicer da se zakonska zveza sklepa samo pred državnimi organi in da v vseh sporih odloča le sodišče. Zakon o zakonski zvezi pa je poleg teh dveh principov uzakonil še možnost razveze zakona. Osnovni principi naše nove zakonodaje na področju zakonske prava so torej: obvezno predpisana civilna poroka (ki pa seveda dopušča vsakemu, da se poroči tudi cerkveno), možnost razveze zakona in pristojnost ljudskega sodišča za vse zakonske spore.

Da je zakon veljaven, morajo biti izpolnjeni gotovi pogoji, zunanji in notranji. Zunanji pogoji se tičejo oblike sklenitve zakonske zveze. Veljaven zakon se tako sklepa samo pri tistem ljudskem odboru, ki vodi matične knjige in v čigar območju imata oba bodoča zakonca svoje bivališče. Oklicni so odpadli in jih sploh ni. Zakonca pa morata pristojnemu ljudskemu odboru sporočiti namen sklenitve zakona in pristojni organ mora uradno raziskati in ugotoviti, ali je sklenitev zakona v smislu predpisov dopustna in možna. Za veljavnost poroke je končno še potrebno, da poročnemu aktu prisostvujejo predsednik ljudskega odbora, matičar in dve priči.

Poglavitno za veljavno sklenitev zakonske zveze pa je, da dve osebi različnega spola pred pristojnim organom izrazita svoje soglasje, da skleneta zakonsko zvezo. O drugih notranjih pogojih zakon ne govori, temveč nametava samo tako imenovane zakonske zadržke. Če je pri enem zakoncu tak zadržek podan, povzroči to neveljavnost zakona in se smatra kot da ta sploh ni bil nikdar sklenjen. Popolnoma jasno je, da je zakon neveljaven, če ni pristojen in je bil kdo pri-

ložen v zakon, da je zakon neveljaven, če ni pristojen in je bil kdo pri-

ložen v zakon, da je zakon neveljaven, če ni pristojen in je bil kdo pri-

ložen v zakon, da je zakon neveljaven, če ni pristojen in je bil kdo pri-

sodišče zakon tako razveže, da sta zakonca popolnoma prosta. Vsak zakonec vložil lahko pri sodišču tožbo za razvezo zakonske zveze samo v zakonu naštetih primerih, tako v primeru prejšnjega drugega zakonca, če mu zakonski drug streže po življenju, ga resnežko žali, grdo z njim ravna, nečastno živi ali je neozdravljivo duševno bolan. Zakonec sme nadalje pri sodišču zahtevati razvezo, če ga je njegov zakonski drug zlobno, t. j. brez upravičenega razloga zapustil, če je neznanokam izginil in ni dve leti o njem nikakega sledu ali če je bil obsojen na več kot tri leta odvzema svobode.

Razen s tožbo pa je mogoče doseči razvezo zakona tudi še na drug način. Če postane skupno življenje med možem in ženo zaradi neskladnosti narav, trajnega nesporazuma, sovraštva ali drugega podobnega vzroka nezno, lahko oba zakonca pri sodišču sporazumno predlagata razvezo zakonske zveze, navajati pa morata zato razloge, katerih obstoj in utemeljenost mora ugotoviti sodišče. Sam sporazum med zakoncem za razvezo torej ne zadošča, ker se mora s pričami, listinami in drugimi dokazili ugotoviti obstoj razveznega razloga. Kot iz tega vidimo, da je razveza dopustna samo v primerih ko so zato podani res tehtni razlogi.

Razveljavljanje zakonske zveze ima za posledico, da dobi vsak zakonec popolno svobodo, svoj prejšnji primke, razveze nektrj zakonec pa ima pravico zahtevati primerno vzdrževalnino, če brez svoje krivde nima sredstev za življenje.

Iz gornjih izjavljanj vidimo, kako napreden in res dober je novi zakon o zakonski zvezi, ki že velja v vsej Jugoslaviji. Njegova velika zasluga je v tem, da je tudi v zakonskem pravu uvedel končno veljavno red in enotnost, cerkveno pravo nadomestil s državnim, omogočil razvezo in uveljavil popolno enakopravnost moža z ženo. Na ta način je zakonska zveza v novi Jugoslaviji urejena tako, kakor ustreza potrebam države in željam naprednega ljudstva.—Ljudski tednik.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

svtom. Odpustimo ji, saj ne ve kaj dela.

Duhovniki bi lahko izvajali svoj vpliv proti vojam. Vsak župnik je imel vpliv na svoje župljane in kar je on dejal, tako je moralo biti. Ko se je pričela vojna, bi lahko dejal svojim vernikom, naj ostanejo doma pri svojih ženah, ker ubijati je greh. Če bi vsi duhovniki s papežem na čelu zavzeli tako stališče, potem bi Hitlerju in Mussoliniju ne preostalo drugega kot da bi se bojevala sama. Morda bo kdo dejal, da so se tudi duhovniki bali za svojo kožo. Temu ne bi smelo biti tako. Kristus se je dal pribiti na križ za svoje prepričanje.

Slovenski narod je veliko znel se v papežovo bisago, toda ko sta ga Mussolini in Hitler pribila na križ, ni papež niti z mezinem ganil. Stari pregovor pravi, da je dobrotu sirota.

Zadnjič mi je pravil neki ameriški vojak, da je videl baziliko sv. Petra v Rimu. Čudil se je bogastvu svete stolice, italijansko ljudstvo pa je lačno in raztrgano. Kakor vse kaže, se je pričelo kuhati tudi v italijanski kuhinji. Kaj se bo skuhalo, bo pa pokazala bodočnost.

John Novak.

Ameriški družinski koledar

Kot je bilo že poročano v Prosveti, je prejšnji teden izšel Ameriški družinski koledar za 1947. Ker si je ta knjiga pridobila precejšen krog rednih čitateljev, jo je marsikdo že težko pričakoval. Družinski koledar je letos res bolj pozno izšel, toda na vrednosti vsled tega nič ne izgubi, kajti tega koledarja najbrže nihče ne kupi radi datumov in svetnikov, dasi včasih tudi ti podatki prav pridejo, marveč radi njegove leposlovne in informativne vsebine.

Posebnost letošnjega Družinskega koledarja je bogata vsebina leposlovnih črtic iz velike osvobodilne borbe v starem kraju. O tej borbi smo sicer tudi v tej deželi že prilično seznanjeni, to je vsaj z njenimi političnimi cilji, ki so se izkristalizirali v formiranju nove Jugoslavije, vendar pa bo ta epopeja slovenskega ljudstva in vseh jugoslovanskih narodov še dolge generacije nudila najboljše vir pisateljem, pesnikom, dramatikom in zgodovinarjem. Ta material bo tudi za slehernega čitatelja izredno privlačen in priljubljen, kajti snov te velike Golgote jugoslovanskih narodov je tako bogata, da bo v njej človek lahko vedno našel sveže niti, novega občudovanja velikih herojev in novega strmjenja nad barbarizmom nacističnega okupatorja in nove boli nad njegovi domačimi pomočniki in zavestniki.

Kot rečeno, je v tem Družinskem koledarju lep snopček tega materiala iz velike osvobodilne vojne, po katerem bo vsak čitalec hlastno segel in dobil novega upogleda v to epopejsko borbo, kakor tudi še večjega spoštovanja do nesmrtnih partizanov in nesmrtnega naroda. Oton Zupančič pravilno poudarja v svojem članku, da je šlo v tej borbi za življenje ali smrt slovenskega naroda.

Toda Družinski koledar za 1947 je bogat tudi na drugi vsebini. Črtica Katke Zupančičeve, s katero se prične pripovedni del koledarja in ki se tudi odigrava v starem kraju, bo lahko zamikala slehernega čitatelja in ga oplojila na srčni kulturi. Katka je v resnici pisateljica iz preproste naroda in za preprosti narod. Poleg tega so v koledarju druge črtice in članki in pesmi. Kot navadno je tudi ta letnik okrašen z izbranimi umetniškimi slikami. Knjiga je tudi poceni—samo poldrug dolar, kar je za tako delo v današnjih dneh velike draginje gotovo malo. Ako je ne dobite pri kakem zastopniku v svoji naselbini, jo lahko naročite pri Proletarcu, 2301 S. Lawndale ave., Chicago 23, Ill. Pri tej knjigi boste lahko preželi par prijetnih večerov.—A. G.

Koliko škodo napravijo podgane v Angliji

London. — ONA — Podgane napravijo na Angleškem vsako leto preko 120 milijonov dolarjev škode. Njih število cenijo na 40 milijonov.

Večina škode je na živežu. Ker je Anglija v stiski za hrano, nameravajo oblasti z največjim podarkom nadaljevati borbo proti tej nadlogi. Ustanovljene so bile skupine izurjenih lovev ali pokončevalcev, ki prevzamejo del ozemlja, na katerem skušajo zatreti podgane z žvepleno kislino.

Nedavno so oblasti pozvale ljudstvo preko radia, naj takoj javi, kje je število podgan posebnor naraslo.

S prvim majem 1947 se poviša naročnina za dnevnik Prosveto za \$2.00

Vsled draginje papirja in drugega blaga ter plač delavcem v tiskarni, kakor tudi osebuju v uredništvu in upravištvu, je na priporočilo upravitelja sklenil gl. odbor na svojem zborovanju, da se poviša naročnina za dva dolara brez izjeme vsem naročnikom, tudi onim, ki imajo vštete druge člane iz svoje družine pri naročninah. Stroški se bodo zvišali za okrog \$18.000 v letu 1947—torej nam ni preostalo drugega kot povišati naročnino, kar pa vzeemo od daleč ne bo zadostovalo za kritje vseh povišanih izdatkov.

Torej bratje in sestre, sedaj imate čas še dva meseca, namreč marec in april, da se lahko naročite na dnevnik Prosveto še po stari ceni. Društveni tajniki in zastopniki lista ste prošeni, da se zavzamete za stvar in greste na agitacijo ta dva meseca in pridobite kolikor največ mogoče novih naročnin predno bo šlo v veljavo povišanje naročnine.

PHILIP GODINA, upravitelj.

NAROČNIKOM

Datum v oklepaju, na primer (Feb. 28. 1947), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Pred senatnim odsekom za delo je zadnje čase nastopilo ducate največjih "free enterpriserskih" mogulov, ki so se vsi navduševali za to, naj kongres potegne kožo s telesa organiziranega delavstva. Na sliki je videti Ira Mosherja (levo), načelnika Narodne zveze tovarnarjev, in filmskega magnata Cecilia B. DeMilla, ki sta se kar kosala, kdo bo priporočal bolj drastično zakonodajo proti unijam.

Jakobovo hudodelstvo

IVAN CANKAR

(Nadaljevanje)

"Kaj misliš," je rekel smehljaje, "koliko bi stal tale kolač, cel in okrogel, nerazrezan, kakor je?"

"Pet goldinarjev, mislim!" je odgovoril gospod in se je tudi smehljajal. "Drage so v krčmi take reči!"

Jakob je držal kolač v objemu in se je tiho smehljajal, ustnice pa so se mu tresle.

"Kaj bi rekel kodrolasek, če bi ugledal nadomest, tam na mizi... zahtel bi, siromak, in bi si ne upal... Nesite stran!... Koliko si rekel? Pet goldinarjev? Glej, prijatelj, jaz sem se nocoj napotil veje iskat. In najbrž bi se ne bil napotil, če bi imel en goldinar v pesti; morda tudi samo eno krono. Bilo bi za večerjo, tudi še jutri za kosilo — in kaj se med večerjo in med kosilom še vse lahko pripeti! Morda bi bil prišel angel iz nebes — zgodilo se je, pisma pripovedujejo! Ali pa bi morda prišel blag človek — Kaj ni več blagih ljudi na svetu? Zgodbe prisegajo! Ali pa bi se naposled zgodilo čudo in prodal bi med večerjo in kosilom še tisto malo krvi, kar je še ostalo v mojih rokah... En sam goldinar, ne pet! Tam pa leži — stopi in vzemi! — pet goldinarjev leži tam: lepa pečena skorja, z mandlji posuta, lepa rumena sredica, polna rozin!... Kaj je pravica, prijatelj?"

Gospod se je nasmehnil, toda vesel ni bil njegov smehljaj, tudi ne prijazen.

"Nisem jaz delal pravice, ne postav!... Prijatelj, kaj ne veš več, kaj sem ti rekel: če se ti zdi potrebno, da se napotiš v večnost, napoti se tja kakor svet in ne delaj kislega obraza ter tudi ne pripoveduj žalostnih zgodb!... Vesele kraje bi ti pokazal rad, pojdi z menoj!" In sta izšla in sta šla.

Prišla sta v veliko dvorano, čudežno razsvetljeno. Sto korakov je bila dolga, sto korakov široka. Gosposka družba, vsa bela in svetlo pisana, je sedela za pogrnenimi mizami, gledala visoko z galerij, izza pozlačenih okvirov. Pa se je vzdignilo zagrinjalo, zapela je vesela godba, skrita pred odrom, in na odru so zaplesale devoyke, v kratkih krilih, kakor zvezde bleščeh, vse gole do ramen, globoko do grudi in čudolepe.

Sedla sta in gospod je naročil dragega vina. Otdod, otdod se je ozrl začuden obraz na Jakobovo zakrpano suknjo, na njegovo umazano strajo, na njegov obešenjaški obraz.

"Okod ti? Od katere zvezde?"

Ko je Jakob točil, se mu je roka tresla; ko je gledal, so se luči žibale; ko je poslušal, ni razumel glasov.

"Kako ti je pogodi?" se je smejal gospod.

"Kje je to? Kje sva?" je jecjal Jakob.

In gospod se je smejal še glasneje.

"Kaj te še nikoli ni bilo tukaj?"

Samo pogledal je Jakob z motnimi, tiho začudenimi očmi.

"Ne pij, Jakob, ne pij preveč, drugače ne boš videl veje!"

Gospod se je smejal, zmirom boljše volje je bil.

"Poglej tisto žensko, Jakob! Kako se ti zdi? Ali je jetična ali ne?"

Globoko razgaljena, prešerna in lepa ženska je prišla mimo; ponujala je rdeče nageljne in bohotno razevele rumene rože.

Jakob je gledal; pol bojazni, pol studa je bilo v njegovih očeh.

"Koliko stane ta ženska?" je zajecjal. Gospod pa se je zasmejal krohoto.

"Na vejo misli, Jakob, na vejo, ne pa na ženske!... To ni pet goldinarjev, kakor kolač, dragi moj... to je premoženje! Delaj eno leto in nič ne jej in nič ne pij, pa boš zmogel en poljub od tistih ust, ki se ti zdajle tako zaničljivo smehljajo!"

Jakob se je sklonil preko mize, gledal je srečno in plašno.

"Kaj se godi tam?"

Prešerna in lepa ženska je ponujala rožo gospodu, ki je bil star, plešast in rumen. Jakob je prijel za ramo gosposkega prijatelja, pogledal ga je in je pritisnil kazalec na usta.

"Koliko?" je vprašal rumeni gospod.

"En goldinar!" se je sladko zasmejala gosposka gospodična.

Gospod je položil goldinar na mizo, vzel je rožo in je še poduhal ni.

"En goldinar!" je vzkliknil Jakob.

"Ne nori! Zakaj bi ne plačal goldinarja?" Jakob je na dušek izpraznil kozarec in lica so mu zardela.

"Ali si razumel? En goldinar! Ali veš, kaj je to: en goldinar?"

"Že si povedal, Jakob! Glej na oder!"

"Ne... tja glej, tja glej, kaj se tam godi!"

Jakob se je vzel na stolu, oprl se je ob mizo z obema rokama, obraz je bil bolj udrt kakor kdaj, iz globokih jam so se lesketale oči.

Tisti plešasti, rumeni gospod je prijel goldinarsko rožo s palcem in kazalcem, zamahnil je dvakrat z roko in roža je zletela preko dvorane na tisto stran, kjer je sedelo mlado črno dekle, v beli bluzi, z močeno frizuro. Na tla je padla roža, prišel je natak in jo je pohodil.

"Hudodelec! Hudodelec!" je zakričal Jakob in je plutil.

"Hudodelec!"

V tistem trenutku je stal poleg rumenega gospoda, stisnil ga je za vrat z obema koščenima rokama, tako da je gospod belo pogledal in je omahnil.

"Hudodelec! Ali veš, kaj je to? Ali veš, kaj je en goldinar?"

Zapenila so se rumenemu gospodu ustna, zasinela so mu lica. Gosposki prijatelj Jakobov je trepetal, oziral se je, skril se je ter pobegnil. Nato pa, so prišli, pa so vkleknili pijanega hudodelca in so ga gnali; s palicami in solnčniki so bili po kuštravi glavi, po upognjenih plečih...

To je bilo Jakobovo hudodelstvo.

KONEC.

SKUPINA ŠTIRIDESETIH

Marija Žnidarič

Sončen jesenski dan, 19. oktober 1941. Nebo nad Snežnikom je bilo čisto, svetlo, kot da bi se zrazil v oko dekleto, le tam od Krasa je včasih hladno zapihalo. V gozdovih za loškim gradom se je zbralo štirideset mož, mladih in krepkih, da bi gore predstavljali. Tovariši poročnik Ljubo Šerčer je dal še zadnja kratka povelja in četa je krenila na pohod. Janez Hribar in Slavko Kovač, doma oba iz Lože, sta si s pogledi dopovedala to, kar so usta zamlčala in obema je začelo srce hitreje utripati ob misli na Lož. Jamezu je bilo nad vse drago to staro, sivo mesto, te ozke mračne uličice, ti mrki, molčeči zidovi gradu in Preska pod njim, v kateri je tolikokrat posedal s knjigo v roki in študiral, študiral. V Preski je sonce najbolj toplo. Tam se razcvete prvi teloh in plavice, v Preski sta se nehote srečala fant in dekle in se na mah vzljubila. Preska je vedela za marsikatero lepo skrivnost in prav iz te Preske so odjeknili prvi strel.

Skupina štiridesetih se je razdelila v tri dele, da bo ob napovedanem času od treh strani vdrla v mesto.

Mestna hiša v Ložu je bila natrpana z italijanskimi fašisti, okrog 150 jih je bilo v njej in po ostalih hišah kakih 100. V Starem trgu, ki je samo kratek kilometer oddaljen od Lože, pa jih je bilo prav toliko in po okoliških vaseh po dolini vsespod polno.

Skupina štiridesetih je bila o vsem natančno obveščena, pa se vseh teh števk ni prav nič ustrašila. Ljubo je na tistem računal: štirideset vsak za petnajst, to se pravi: šest sto, mi pa bomo vsak za dvajset in še več. Ni lagal.

Tisti dan je bila nedelja in Bravčeva gostilna v Ložu je bila polna pivcev. Pevci, sami veselejški, so se vračali iz Krizne gore, pa so za trenutek zavili k Bravcu. Ob vinu se marsikaj pozabi. Nekje zunaj so s trudnimi glasovi peli Lahi, dolgo, zategnjeno. Pa se je zdrnila črnolasa Angela, ki ni mogla fašistov niti videti, kaj šele, da bi jih poslušala, in zapela je "Slovansko pesem". Tina ji je priškočila na pomoč, pa še ostali in zapeli so z mehkiimi, ubranimi glasovi:

"Zemljo naj Slovan obhodi! Koder koli pot ga vodi, on po tebi hrepeni, oj slovenska pesem ti!"

In prav takrat se je oglasila tudi pesem mitraljezov — pesem naših mitraljezov — ki so čudovito lepo privikrat zapeli v Loški dolini. Skupina štiridesetih je točno po načrtu prodirala v mesto in vsak izmed njih je bil za dvajset in še več. Preden so se fašisti zavedli, kaj je prav za prav, so se naši drzni fantje znašli pred mestno hišo. Slavkoto je nekdo skoraj pod nos zabrisal bombo, pa še drugo in tretjo. Toda glej čudo, nobenemu se ni zgodilo nič. Samo malo prask, ki pa jih niso čutili.

Od Starega trga je pripeljal kamion, pa se je moral kmalu ustaviti. Nanj se je usula toča svinec; colonello, ki se je peljal v njem, se je zgrudil težko ranjen. Capocentro iz Starega trga, ki se je mudil prav takrat na cesti med Starim trgom in Ložem, jo je dobil v ramo, da

sam ni vedel kdaj. Ko je zagledal kri, ki mu je pritekla iz rokava, je začel vpiti na ves glas: "Aluto!" Po vsej dolini je nastala strahovita panika. Nihče ni vedel, kaj bi. Strel v Ložu so utihnili, po mestu se je vil čuden spreved. Italijanski major, pred trenutkom še poveljnik posadke v Ložu, je korakal skozi Lož z dvignjenimi rokami. Vdal se je tej mali skupini štiridesetih. Ob njem je samozavestno korakal Slavko Kovač. Ko je šel mimo rojstne hiše, se mu je zahotelo, da bi za trenutek pogledal vanjo, pa je zaškrtal z zobmi in se še tesneje oklenil puške, da je premagal hrepenenje v sebi. Še bolj trdo je stopil in le od strani je videl izlozbeno okna trgovine, ki so bila zaprta. Sestre Irene, ki je z okna začudeno strmela vanj in ga na tihem klicala, pa ni videla.

Tudi Jamezu Hribarju je bilo težko. Videl je očeta stati na vratih, vesel je bil in nasmejan. Roke je še gobje potlačil v žep, kot da se ni nič, prav nič zgodilo, kakor da je vse samo po sebi umevno: "Tako, fantje, tako," je godeł sam zase. Sina ni spoznal. Sin ga je spoznal, toda spoznati ga ni smel in zato mu je bilo težko.

Skupina štiridesetih se je neslišno pogreznila v gozdove z zaplenjenim orožjem. Tedaj pa je v Ložu in po njej dolini znova zaživel. Zdal, ko so fašisti videli, da je nevarnost minila, so dobili voljo, da bi streljali divje, blazno. Toda bali so se, dali so besedo komandantu Šerčerju, da ne bodo oddali niti enega strela, ker le pod tem pogojem bodo izpustili njihovega majorja. Skupina štiridesetih je odšla, dobro so vedeli to, saj so jih videli na lastne oči in prav zaradi tega so začeli gonjo po hišah. Capocentro je s svojo malo ranico spram

vil na noge ves Stari trg in vse je trumoma drlo v Lož. Ranjeni colonello je izdal še poslednje povelje: zastražiti slednjo hišo in v najkrajšem času naj se odpeljejo mrlič in ranjenci. Niti eden ne sme vedeti, koliko naših je padlo! Povelje je bilo izvršeno. Nihče se ni smel niti premakniti.

Mladi Telič, ki je hotel iti iz sosedne hiše domov, se je zgrudil prav pred vrati mrtev. Potem ni poskušal nihče več. Pesem pri Bravcu je utihnila, ljudje pa so preplašeni čakali, kaj bo. Tako je bilo vso noč. Krave po hlevih so mukale, mleko jih je tiščalo in med te glasove so se mešali še glasovi lačnih prašičev. Avtomobili so brneli vso noč in vsa Loška dolina je bila kot eno samo mravljisce. Fašisti so oddajali fantastična poročila: Velikanske tolpe upornikov so obkrožile vso dolino, dne 19. t. m. ob 16. uri so napadle posadko v Ložu, 45 mrtvih, 30 ranjenih. Pa to zadnje poročilo o mrtvih in ranjenih je bilo resnično.

Začele so se preiskave po vseh hišah, hlevih, skednjih in kurnikih, pod slednjo posteljo, v vsaki omari. Spet je prišlo povelje, to pot iz Ljubljane: Vse prebivalstvo Loške doline smatramo za simpatizerje upornikov. Zaprite organizatorje in razpolagajte z njihovimi imetjimi! Tudi to povelje je bilo izvršeno.

Ljubljanski zapor so se napolnili z Ložani, z njimi pa je prišlo v Ljubljano vse polno uporniškega duha. Do tedaj ni skoraj nihče poznal Loške doline, v tistih dneh pa si čestokrat slisali to ime.

Loška dolina pa je z 19. oktobrom 1941 začela povsem novo življenje. Skupina štiridesetih ga je prinesla vanjo. Kljub strogim ukrepom, prepovedim in množičnim aretacijam se je zbirala hrana, obleka in prostovoljni prispevki za naše borce. Vsa dolina se je tiho, neslišno pripravljala na pomlad 1942. Ker je izgledalo vse tako nekako mirno in lepo in na ruski fronti so potrebovali novih moči, se je vojaštvo iz Loške doline polagoma umaknilo.

Loška dolina je bila zdaj mala republika in Slavko Kovač, ki je zdaj dobil novo ime: Smeli, se je spet svobodno sprejel po njej in dajal povelja. Tovarniške sirene so utihnile, delo je zastalo, lastniki tovarn so bili primorani, da so izplačali delavstvo za tri mesece naprej. Dne 14. maja se je na sokolskem dvorišču vršil prvi miting in Loška dolina je takrat prvič svobodno zapela "Nabrusimo kose!" V noč so se razlegali klici: "Živeli slovenski partizani!"

Po dveh dneh pa je Loško dolino nenadno obkrožilo na stotine fašistov in enajst domačih fantov, ki so hoteli bežati, je obležalo za Starim trgom. Danes stoji na tem mestu lesen križ in na njem plošča z naslednjim napisom:

"Enajstimi fantom so kroglice srca prebile. — tujčeve kroglice — in njih roke onemogle so se v trde pesti še poslednjikrat svile."

To so bile prve žrtve. Na ta dan so prvič zagoreli domovi. Naslednji dan so se fašisti spet umaknili in Loška dolina je bila znova svobodna. Partizanom so se pridruževali vedno novi, zakaj nevarnost je bila, da pobere vse moške. Tako so petega junija že na vse zgodaj ponovno prišli v Stari trg in odpeljali s seboj vse, kar so našli. Toda

Loška dolina pa je kljub terorju, ki so ga izvajali, ostala zavedna. Vsa prežeta z borbennim duhom je skrivaj prisluškovala pesmi mitraljezov, ki je postajala vedno bolj vesela in razigrana. Človeku se je zdelo, da so ob tej pesmi zaživel celo nemi, podrti zidovi mesta Lože in Preska, s katere sp se pozno v noč čuli topli glasovi dolbene pesmi, ki jo je prinesla v bobino skupina štiridesetih.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
... Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4994

Abraham Flaxer, predsednik unije Združenih javnih delavcev CIO, je ostro kritiziral namravano transferiranje treh agencij zvezne vlade iz New Yorka v Washington, ker bi delavci v glavnem mestu ne mogli dobiti stanovanj.

Loška dolina se ni ustrašila, delala je naprej. Nad Knežjo njivo so se v gozdovih gradile barake. Težki vozovi, naloženi z deskami, so se dan z dnem pomikali v hrib. Slednja hiša je bila zastopana in prav posebno se pri tem delu obnesle naše žene. Na ognju so se takrat kuhali koruzni žganci za vse in skupaj smo kovali načrte za bodočnost. Duh, ki ga je prinesla med nas skupina štiridesetih, nas je vse prevzel. Notranjska žena, ta skromna in tiha, se je zdaj ojunačila in prišla za orožje. Pozneje je "Slovenski dom" prinašal prečudne zgodbe "o rdeči komisarki Ivanki". Ivanka je bila drzna in uporna kakor malokatera. Pa ne samo ona, še neštete druge: Ančka Moharjeva in Zinka iz Markova, Nežka iz Pudoba, Palčičevi, Vera in Francka iz Vrhnike, ki sta med prvimi dali svoje mlado življenje za domovino.

Ko je fašistična drhal konec julija znova zasedla Loško dolino, ko so se začeli požigi kar celih vasi, so se notranjski borci in borke za svobodo pomaknili nekaj kilometrov višje. Do zadnje kočice požgana Babna polica je bila zdaj njihovo zatočišče. Dolina pa je tiste dni trepetala od groze in gozdovi pod Snežnikom so slednjo noč peli žalostinke talcem, ki so padali z vzkliki "Živela svoboda!"

V štirinajstih dneh je padlo nad dve sto ljudi. Spet so se začele borbe, divje in srdite. Polje na Polici je prav to jesen bogato obrodilo in našim borcem ni manjkalo hrane. To so vedeli fašisti v dolini. Organizirani s pomočjo domačih izdajalcev so se dne 15. septembra napotili kopat krompir, toda ne sami, zaradi varnosti so vzeli s seboj civilno prebivalstvo. Partizane to ni ustrašilo. Spomnili so se skupine štiridesetih, spomnili na besede Šerčerjeve: "Mi pa bomo vsak za dvajset!" Napadli so in razpodeli fašiste.

Loška dolina pa je kljub terorju, ki so ga izvajali, ostala zavedna. Vsa prežeta z borbennim duhom je skrivaj prisluškovala pesmi mitraljezov, ki je postajala vedno bolj vesela in razigrana. Človeku se je zdelo, da so ob tej pesmi zaživel celo nemi, podrti zidovi mesta Lože in Preska, s katere sp se pozno v noč čuli topli glasovi dolbene pesmi, ki jo je prinesla v bobino skupina štiridesetih.

Razni mali oglasi

RAD BI IZVEDEL ZA ROJAKA

Andreja Prihavec, doma iz Vrem pri Divčah. Če kdo ve zanj, ali ko sam čita ta oglas, naj se priklasi na moj naslov: ANTON CERKVENIK, Box 292, Mt. Iron, Minn.

POIZVEDBA!

Rad bi izvedel, kje se nahaja moj bratranec JOŽE PAVLOVIČ, doma iz vasi Dražiči št. 5, pri Metliki. Za njega bi rada izvedela njegov brat Tone in sestra Ana. Njegova sestra mi piše, da se nahaja z družino vred v ujetništvu. Ona piše, da je bil njegov naslov nekje v državi Nebraska, ter da ker so jih Nemci s puškami v naglici pregnali, je v naglici pozabila vzeti seboj njegov naslov. Torej, ako bo čital ta oglas, naj piše na moj naslov, da mu pošljem naslov njegove sestre, ANTON PAVLOVIČ, Box 346, Superior, Wyo.

\$200 mesečno dohodkov

Proda se v Lawndale okraju blizu 24. ulice in Central Park ave., za takojšnjo naselitev—2 nadstropja iz opeke zidana hiša.

V drugem nadstropju bo prodana tudi vsa oprava 7 sob, to prinaša \$40.00 mesečno.

Prvo nadstropje—6 sob je vse na novo dekorirano po lastniku. Garaza - široka lota - Furnace gorčika - bus gre mimo vrat. Hitite. Nizka cena le \$12,500.

K O P R I V A—Real Estate Broker
3334 West 26th Street, Chicago
Phone Rockwell 4342

SEWING MACHINE OPERATORS

EXPERIENCED

\$1.00 Minimum Wage Scale

To work on the famous

Windbreaker Jacket

APPLY

John Rissman & Sons

841 S. Blue Island Ave.

Franklin 2620

Ask for Mr. Martin

Za potovanje na železnice, parnikih ali aeroplanih, za osebne izlete in hotelske rezervacije povsod v Ameriki in celem svetu, obrnite se v vašem jeziku na:

INTERNATIONAL TRAVEL Service Inc.
Folmer House
119 S. State St., Chicago 3, Ill.
DEArborn 4864

Razni mali oglasi

VASI PRIHRANKI

SO DOBRO DOŠLI

PREMOŽENJE

NAD

12½ MILIJONA

SECOND FEDERAL

Savings & Loan Ass.

2nd Floor

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago

Phone

Rockwell 4342

Chicago